

УДК 930.1(477)“18/19”:255(477.83)

Б 61

Світлана Біла

ПРОЦЕС ПЕРЕХОДУ ДО УНІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ СТАВРОПІГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

У статті проаналізовано науковий доробок української історіографії ХІХ – початку ХХ ст. щодо проблеми переходу до унії Львівського Успенського братства. Показано основні здобутки і тенденції в аналізі теми, виявлено інноваційні концепції. Стверджується, що праці дослідників ХІХ ст. хибують однобічністю, яскраво вираженим конфесійним підходом, однак ігнорувати їх не слід, бо вони містять значний фактологічний матеріал.

Ключові слова: братство, Ставропігія, унія, історіографія.

Постановка проблеми. Історія Львівського Ставропігійного братства, його роль у суспільному та релігійно-національному русі Східної Європи, причини тривалих конфліктів з місцевими єпископами та обставини переходу інституції до унії здавна привертала увагу дослідників. Однак в історіографічному плані процес переходу до унії Львівської Ставропігії так і не знайшов свого відображення у науковій літературі. Тому історіографічне дослідження окресленої теми є актуальним і дасть змогу переосмислити накопичені знання, з'ясувати основні концепції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Праці істориків ХІХ ст. про Львівське Ставропігійне братство проаналізовані у роботах Я. Ісаєвича [5], І. Паславського [17]. Так, Я. Ісаєвич вірно відзначив, що студії перших дослідників історії братства (Д. Зубрицького, І. Шараневича та ін.) базувалися на архівних матеріалах, але не вичерпували усіх наявних джерел. Автор зауважив, що згадані історики допускали численні фактичні помилки,

методологічний підхід праць має радше клерикальний характер. За І. Паславським, основний акцент ці дослідники робили на релігійно-церковному аспекті діяльності Львівського братства [17, 45].

Найдетальніше проаналізували доробок вітчизняної та зарубіжної історіографії про історію Львівського Успенського братства М. Капраль [6] та Ю. Шустова [31]. Досліджуючи історіографічний матеріал у своїх розвідках, вони передовсім розглядають основні гіпотези, концепції, ідеї, підходи, а також дискусійні проблеми, що виникли у дослідників Львівського Успенського братства.

Внесок І. Франка у дослідження зв'язку генези унійних процесів і діяльності братств Галичини проаналізовано у праці С. Білої [1]. Науковий доробок представників львівської наукової школи про історію Львівського Успенського братства XVI – XVIII ст. проаналізував В. Менько [15]. Дослідник акцентує, що саме львівські науковці зробили найповніший компендіум у дослідженні проблеми. Винятком можуть слугувати лише праці А. Криловського, які донині не втратили актуальності й є найфундаментальнішими з історії Львівської Ставропігії.

Поданий історіографічний огляд дає підстави ствердити, що спеціальних розвідок про доробок українських істориків щодо проблеми процесу переходу до унії Львівської Ставропігії наприкінці XVII – на початку XVIII ст. немає.

Мета статті – проаналізувати внесок української історіографії XIX – початку XXI ст. у стан вивчення проблеми процесу переходу до унії Львівського Успенського братства та охарактеризувати процес нагромадження історичних знань, основні концепції, здобутки та недоліки досліджень з теми.

Одним із перших наукове дослідження теми започаткував відомий галицький історик Д. Зубрицький. Варто підкреслити, що москвофільська орієнтація Д. Зубрицького зумовила своєрідні релігійні погляди історика. У своїх конфесійних переконаннях він пройшов шлях від римо-католика до православного і став однозначним противником унії [16, 286]. Певний вплив на наукові інтереси історика мав вступ у 1829 р. до Ставропігійського інституту та копітка робота в архіві цієї інституції. Опрацювавши чималу кількість документів, науковець написав ґрунтовну розвідку “Літопис Львівського Ставропігійського братства” [4]. Головною ідеєю

літопису було намагання автора показати боротьбу братства з католицьким впливом й уніатами на захист православної віри як визначальної для всієї історії організації.

Автор висвітлив складні стосунки братства з львівським єпископом Й. Шумлянським (1667 – 1708) і вважав їх каталізатором зміни конфесії інституції. Очевидно, він перебільшував конфесійні мотиви постійних конфліктів владики з Ставропігією, оскільки вважав, що основною метою його домагань було навернення Ставропігії до католицизму і навіть її знищення [4, 184]. Цінним із фактологічного боку є авторський виклад передумов і обставин переходу Ставропігії до унії під юрисдикцію Риму 1708 р.

Історик акцентує, що члени братства спочатку категорично не погоджувалися з унійними умовами галицької церковної ієрархії від 1681 р., оскільки не бажали принести в жертву свою віру заради тимчасових вигод та не хотіли підпорядковуватися владі єпископа. До того ж члени Ставропігії були переконані, що унійна декларація 1681 р. ніколи не буде зреалізована. Це застереження, на думку Д. Зубрицького, підтвердилось у майбутньому [4, 188].

Історик детально описує боротьбу братства за збереження православної конфесії. На його думку, братчики доклали неабияких зусиль, щоб у 1694 р. в Успенській братській церкві не відбувся диспут православних та уніатів, а також протестували проти дій Й. Шумлянського під час насильницького захоплення ним храму 1701 р.

Так, Д. Зубрицький виокремлює комплекс об'єктивних чинників, що все-таки у 1708 р. спонукали братчиків прийняти унію. Серед них заборона мати відносини з Константинопольським патріархом, відсутність у Речі Посполитій православної ієрархії, окатоличення частини магнатерії та шляхти, позбавлення підтримки короля, посилення утисків братчиків унаслідок Північної війни та відкриття Йосифом Шумлянським друкарні, яка успішно конкурувала з братською. Він констатує такий факт унія до 1708 р. поширилася майже всією єпархією, православними залишалися лише деякі священники, монахи і слабкі братства. На погляд вченого, найважливішим фактором переходу Ставропігії до унії була обіцянка Риму гарантувати братству залежність безпосередньо від папи, а не місцевого єпископа. Згода Й. Шумлянського на цю вимогу прискорила подію, яка була офіційно оформлена 2 травня

1709 р. [4, 209]. Учений опублікував витяги з листа Йосифа Шумлянського до нунція Спіноли та відповіді на нього, послання братства до Римської конгрегації та бреве папи Климента XI від 5 квітня 1709 р. з гарантією вимог Ставропігії [4, 210 – 215]. Аналізуючи документ, історик критично оцінює таке рішення Риму і трактує його як нещире, зумовлене інтересами ретельного контролю над новоприєднаними русинами. У майбутньому це рішення призвело до взаємної недовіри, ненависті між єпископатом і братством, численних судових процесів, що значно послаблювало внутрішню єдність русинів.

До вказаної теми звертався Д. Зубрицький і в іншій відомій своїй праці – “Хроніка міста Львова” [33]. У ній дослідник також акцентує на конфесійних мотивах конфліктів Й. Шумлянського з братством. Історик слушно зауважує, що таємне приєднання єпископа до унії 1677 р. викликало велике занепокоєння у львівських братчиків. Унійна конверсія владики зумовила відмову братства поставити владичий престол у своїй церкві. Після унієзації Ставропігії 1708 р. братчики почали домагатися реалізації прав, якими користувалися інші співгромадяни міста, однак марно. Водночас не можна беззастережно погодитися з висновками науковця про те, що 1708 р. “схизма у Руському воєводстві цілком обірвалася” [33, 462]. Автор не взяв до уваги багато монастирів Львівської єпархії ще довгий час залишалися православними.

Звернемося до ще одного дослідження Д. Зубрицького про руські друкарні Галичини [34]. У ній історик акцентує відкриття Йосифом Шумлянським друкарні при церкві Св. Юра було основною причиною переходу братства до унії.

Наприкінці XIX ст. історією Ставропігійського братства і школи зацікавився професор Львівського університету І. Шараневич. Він також акцентував, що діяльність Львівського Ставропігійного братства була основною перешкодою поширення унійних процесів у Львівській єпархії наприкінці XVII ст. [30].

Так, І. Франко діяльність Львівського братства розглядає в контексті суспільно-політичної і церковної історії українських земель XVII – XVIII ст. [29, 230]. Заслугують уваги Франкові міркування стосовно діяльності братства і генези унії, хоча вони почасти суперечливі. Дослідник неодноразово підкреслює братства були осередками захисту православ'я [27, 264], [23,

586], [28, 147], [26, 54]. Водночас науковець не може заперечити факту, що діяльність Львівського та інших ставропігійних братств була однією з причин прихильності церковної ієрархії до унії. Дослідник зауважує львівське братство у релігійній полеміці безпосередньої участі не брало, натомість Ставропігія вела довгу і завзяту боротьбу з львівським єпископатом [29, 231].

Водночас науковець неодноразово у своїх працях підкреслює, що церковні братства саме просвітницькою, а не тільки релігійною діяльністю здобули значний авторитет серед православних. Свідченням того є те, що південно-руські письменники XVII ст. шукали у братств підтримки і опори [25, 320]. Не випадково, основною причиною переходу Львівського братства до унії 1708 р. І. Франко вбачає у втраті Ставропігією права друкувати церковні книги і розповсюджувати їх серед руської громадськості [26, 56].

Зауважимо, що у своїй спеціальній розвідці про історію церковних братств у Галицькій Русі вчений підкреслює: на початку XVIII ст. братства втратили своє “церковно-національне значення”, яке мали на початку свого розвитку, коли були опорою православних у боротьбі з унією [24].

Львівський історик П. Лабенський обґрунтував концепцію, що, незважаючи на активізацію протистояння між братствами та священиками, приміські братства, на відміну від Львівської Ставропігії, підтримали єпископа під час боротьби за львівську кафедру та переходу до унії [12, 35 – 36].

У Наддніпрянській Україні означену проблему також досліджували випускники Київської Духовної Академії у руслі основних постулатів православної церковної історіографії. Зокрема, унійні процеси у Львівській єпархії та перехід до унії Львівського Ставропігійного братства проаналізував А. Криловський [11]. Позитивним у праці є використання автором матеріалів архіву Львівського братства. Історик подав докладну інформацію про постійні конфлікти львівського єпископа Й. Шумлянського з братством наприкінці XVII ст. Причини перманентної боротьби єпископату зі Ставропігією автор пояснював ненавистю уніата до православних [11, 171 – 186]. Водночас А. Криловський одним із перших наголосив на національно-захисних мотивах переходу братства до унії [11, 106]. Але ця праця не претендує на неупереджений, позаконфесійний підхід.

У міжвоєнний період центр досліджень історії Львівського Ставропігійного братства закономірно перемістився до Львова. На нових методологічних засадах із залученням широкого спектра архівних матеріалів обставини прийняття унії Львівським братством були висвітлені М. Андрусяком [32]. Характерно, що саме він спростував усталені штампи попередньої історіографії про конфесійний характер конфліктів між Ставропігією та львівським єпископом Й. Шумлянським. Дослідник підкреслив, що дії ієрарха зумовлювалися не релігійним фанатизмом, а амбіційним прагненням Шумлянського підпорядкувати братство своїй юрисдикції. Науковець навів цікавий факт, що ще 1701 р. частина братчиків, за умови збереження Ставропігії, погоджувалася перейти до унії. У 1704 р. єпископ видав декларацію, в якій засвідчував: чинив усі кривди братству, бо не знав прав Ставропігії, і запевнив братчиків, що надалі не буде порушувати їх прав і привілеїв [32, 134]. Дослідник віддав належне мудрості єпископа, який у 1708 р., відкинувши минулі образи на братчиків та власні амбіції, зрікся своєї юрисдикції на користь унії.

Використавши невідомі М. Андрусяку матеріали, В. Заїкін уважав головною метою діяльності Й. Шумлянського фактичне знищення братства. Та на заваді цьому стали дипломатичні заходи королівського двору, який прагнув у боротьбі з Туреччиною та Швецією заручитися мілітарною підтримкою Росії. Тому польський король утримувався від відкритого переслідування православних [3].

У Львівському Центральному історичному архіві збереглися бібліографічні нотатки невідомих авторів із наукової літератури та збірників документів про обставини переходу до унії Львівської Ставропігії [I], [II], [III]. В одному з досліджень уповні обґрунтовано доведено: поштовхом до прийняття унії львівськими міщанами було переконання, що при зникненні різниці у визнанні руське населення отримає рівні права з поляками [I, 4].

У 1937 р. була опублікована розвідка В. Фіголя про церковні братства галицької греко-католицької провінції у XVIII ст. [22]. Зазначимо, що це дослідження є фрагментарним і схематичним, рясніє певними неточностями й хибує на конфесійний підхід. Водночас заслуговують на увагу деякі концептуальні думки автора про релігійно-церковні відносини на межі XVII – XVIII ст. Дослідник висловив думку, що ставропігійний статус

братств опосередковано прискорив перехід єпископату до унії. Саме тому, на думку автора, Йосиф Шумлянський закономірно намагався ліквідувати Ставропігію. На погляд історика, Ставропігії були великою аномалією у церковному житті [22, 247]. З переходом до унії Львівського братства православні братства Галичини зникають, проте вони не відразу перетворюються на католицькі організації, серед них ще довгі роки “покутував” дух православ’я (наприклад, 1725 – 1726 рр. Львівська Ставропігія друкувала книги без усякої цензури, з “схизматицькими” блудами). Підпорядкування інституції Риму не розв’язало проблеми, оскільки конфлікти єпископів із Львівським братством тривало безперервно до кінця XVIII ст.

Радянська історіографія всіляко намагалася відокремити діяльність Львівського братства від церкви, показати негативну роль міського патриціату, католицизму та унії в культурно-просвітницькому і національному русі місцевого православного населення. Науковці акцентували на насильницькому захопленні Й. Шумлянським братської церкви та застосуванні ним збройної сили під час поширення унії у Львівській єпархії.

Так, Я. Галан підкреслював, що ніхто з “народу”, зокрема і Львівське братство, не підтримали єпископа у його намірах змінити конфесію [20]. У гостро критичному дусі Я. Галаном описано обставини насильницького захоплення Йосифом Шумлянським братської церкви у 1701 р. [20, 28]. Документ про цей факт був опублікований у збірці документів “Правда про унію” [19].

Роль Львівського братства у боротьбі проти унії у XVII – XVIII ст. детально вивчав Ярослав Ісаєвич [5]. Праця науковця вирізняється багатством використаного архівного матеріалу, однак не позбавлена суб’єктивізмів і штампів, насаджених марксистсько-ленінською ідеологією. Так, історик акцентує, що на початку XVIII ст. у Галичині унія поширилась після довгих років “насильств і знущань” [5, 93]. Дослідник підкреслював, що Львівське братство не погодилося відразу перейти до унії і чинило опір заходам єпископа Йосифа Шумлянського. Слушними є зауваги Я. Ісаєвича: насильницькі дії Шумлянського в Успенській братській церкві зумовили невдоволення не тільки серед народних мас і духівництва, але викликали занепокоєння навіть у польського уряду, який побоювався, що Росія стане на захист

братства [5, 92]. Історик вірно відзначив і значну роль у процесі унієзації Львівської Ставропігії префекта Вірменської місії колегії театинів С. Тромбетті [5, 93]. Спираючись на документальні джерела, історик акцентував Рим не дотримав обіцянки визнати незалежність організації від львівських єпископів і відразу почав втручатися у справи братства [5, 93]. На підставі фактографічного матеріалу Ярослав Ісаєвич стверджував, що після “насильного” проголошення унії національне гноблення українського народу не припинилося, а “руська нація” у Львові зазнавала утисків більше, ніж раніше [5, 94 – 107]. Упродовж XVIII ст. поряд із соціальним гнітом було і національне гноблення: українських міщан і надалі змушували переходити в католицизм, часто не допускали до магістрату і цехів [5, 107]. Братство у таких умовах змушене було виступати на захист українського населення [5, 107 – 109]. Історик акцентує, що в нових умовах у середовищі братства залишилися люди, які боролися проти повного окатоличення українського населення, таким чином братство продовжувало чинити опір підступним планам католицизму та унії. Навіть у середині XVIII ст. братство намаглося не допустити втручання Риму до своїх справ, не виконувало розпоряджень римської конгрегації і п’ятнадцять місяців не допускало до церкви трьох священників. Упродовж XVIII ст. організація надавала грошову допомогу та книги православним ченцям Манявського скиту та підтримувала ділові та культурні взаємини з православним сходом – Наддніпрянською Україною, Росією, молдаво-румунськими землями [5, 96]. Історик навів факти, що римські кола неодноразово звинувачували Ставропігію у друкуванні “єретичних, схизматицьких книг”, утриманні “схизматицьких” студентів, вихованців Київської академії. Таке дослідження Я. Ісаєвича, вочевидь, дещо розходилося із концепціями не тільки радянської історіографії, але й історіографії XIX ст. про зменшення ролі Львівського братства у суспільно-політичному житті XVIII ст.

В умовах незалежної України по-новому, на основі аналізу архівних матеріалів, намагалася розглянути історію переходу Львівського братства до унії О. Киричук [9], [10]. Дослідниця справедливо відзначила, що саме ця подія знаменувала остаточну перемогу унії у Львівській єпархії. Заслуговує на увагу концепція О. Киричук, що довготривале обстоювання Львівською Ставро-

пігією православної віри відповідало тогочасним консервативно-патріотичним інтересам українських міщан Львова. Антиунійна позиція Львівського братства знаходила підтримку і поза межами Львова [9, 92]. Водночас дослідниця акцентує: братчики не хотіли змінювати конфесію через небажання попасти у залежність від львівського єпископа Йосифа Шумлянського та втратити право Ставропігії, звівши нанівець результати багаторічної боротьби з владикою. О. Киричук віддає належне ієрарху, що погодився на незалежність братства на користь справи унії. Протягом річного листування з папським нунцієм Ніколо Спінолі Йосиф Шумлянський переконував Св. Конгрегацію гарантувати братству право Ставропігії. Отже, з переходом до унії Львівське братство не втратило своїх привілеїв і продовжувало відігравати вагомий роль у суспільному житті регіону [9, 93]. Слушною є думка автора: приймаючи протекторат Риму, братчики сподівалися, що в їхньому житті нічого не зміниться і зміна юрисдикції не зачепить їхніх традицій. Тому і після офіційного переходу братства до унії частина братчиків дотримувалася православних обрядів [9, 93]. Загалом, як підкреслює О. Киричук, над організацією тяжіла інерція попередньої сторічної антиунійної боротьби і потрібен був доволі тривалий період, щоб братчики осмислили свою організацію як структуру уніатської церкви. Історик навела цікавий факт, що у 1712 р. папський нунцій надіслав до братства листа з вимогою усунути від виконання пастирських обов'язків священника Віталія Яндзинського, оскільки той проводив богослужіння за православним обрядом. До того ж Ставропігія продовжувала друкувати православні за змістом книги [9, 93 – 94].

На позитивній ролі Львівського Успенського братства у захисті православної віри упродовж XVII ст. акцентували І. Пилипів та Л. Стояновська [18]. Однак підкреслимо, що автори помилково вважали, що після 1676 р. братство втратило право Ставропігії і потрапило у повну залежність від львівського єпископа Йосифа Шумлянського, а відтак діяльність інституції занепадає.

Чималий внесок у вивчення національно-захисної діяльності Львівського Ставропігійного братства зробив М. Капраль. Дослідник увів до наукового обігу велику кількість джерел з окресленої проблеми [8]. Аналізуючи діяльність Львівського братства, вчений наголошує, що руська громада Львова використовувала органі-

зацію для захисту економічних, правових і культурних інтересів усього українського населення міста. Після прийняття унії Ставропiгійним братством у 1708 р. організація прагнула зберегти за собою роль захисника інтересів руської “нації” Львова і всього регіону. Вона домоглася нового королівського привілею про права унійної громади міста, звільнення русинів від військових контрибуцій і захищала їхні культурні, релігійні й економічні прерогативи повністю зрівнятися у політичних та економічних правах із домінантним польським елементом [7].

Здобутки попередньої історіографії підсумував І. Скочиляс, а також виклав свою версію процесу переходу до унії організації. На думку історика, процес переходу Успенського братства до унії відбувався на тлі гострого конфлікту з владикою Йосифом Шумлянським [21]. У цей конфлікт були втягнуті обидві ворогуючі королівські партії, львівський староста Адам Сенявський і Росія. Під тиском Росії 24 лютого 1701 р. польський король Август II наказав Шумлянському більше не утискати конфра́нтерію, аби вона залишалася при своїх колишніх правах. На переконання вченого, частковий успіх братства у протистоянні з Шумлянським пояснюється тогочасною політичною кон’юнктурою. Участь у Північній війні вимагала від польського короля уважного ставлення до вимог російського царя Петра I щодо захисту прав дисидентів у Речі Посполитій. Історик констатує, що перехід братства до унії був своєрідною компромісною формулою, яка забезпечувала збереження ставропiгійного статусу та давала можливість безболісно пристосуватися до нового унійного дискурсу [21, 284]. Науковець виокремлює об’єктивні та суб’єктивні чинники, які прискорили зміну конфесії братством. Передовсім фінансове та матеріальне становище, що істотно погіршилося через протистояння з Шумлянським та Шведською окупацією Львова (тоді на конфра́нтерію накладено величезну контрибуцію). Суб’єктивним чинником, який вплинув на рішення прийняти зверхність папи, стала смерть владики Йосифа. Саме тому, на думку І. Скочиляса, сама процедура переходу братства на унію була процесом безболісним та без зайвих посередників. Науковець погоджується з М. Капралем, що після цього акту братство продовжувало відігравати провідну роль у внутрішньому житті Львівської єпархії та прагнуло зберегти роль захисника інтересів

руської нації. Так, братчики брали участь у виборі наступних єпископів та Замойському соборі 1720 р. [21, 285].

Натомість, на переконання історика, сам процес акцептації Ставропігією нової унійної totoжності виявився надзвичайно болісним і розтягнувся на довгі десятиліття. Науковець наводить низку фактів, які проводила Папська курія з метою уніфікації інституційного та духовного життя Успенського братства. Це вимога усунення від виконання священничих обов'язків братського пароха о. Віталія Яндзинського, який дотримувався давніх православних богослужбових практик. У 1725 р. Варшавська нунціатура запропонувала підпорядкувати братство місцевому єпископу. Ставропігії було заборонено утримувати у своїй школі студентів схизматиків. Тоді ж утверджено новий текст братської присяги з визнанням католицьких догматів і підлеглість папі. Римська курія здійснювала постійний контроль за фінансовою діяльністю організації, проводила канонічні апостольські візитації братства. Наймасштабнішою акцією з дисциплінування Ставропігії було виправлення їхніх надрукованих богослужбових книг [21, 286].

Новаторські концепції про перехід до унії церковних братств Львівської єпархії характерні для досліджень Б. Лазорака [13], [14]. На думку історика, перехід братств до унії у Львівсько-Кам'янецькій єпархії на межі XVII – XVIII ст. розвивався в умовах латинізації церковного життя та водночас синхронно із єпархіальними реформами Йосифа Шумлянського [14, 55]. Головною особливістю процесу переходу церковних братств до унії була його різночасовість та різні шляхи з'єднання з Римом. На відміну від передміських братств, перехід Львівського Ставропігійного братства до унії відбувався набагато довше і культивувався хоч і у Львові, проте не у співпраці з владичим двором, а безпосередньо з Римською ієрархією [14, 55 – 56].

Висновки. Історіографією XIX ст. були з'ясовані основні фактографічні деталі про обставини переходу Львівського братства до унії та роль у них єпископа Йосифа Шумлянського. Недоліком цих досліджень є акцентування на конфесійному характері конфліктів між братством та владикою, зменшення ролі Ставропігії у суспільно-політичному житті після зміни конфесії. Національно-захисні мотиви переходу Успенського братства вперше обґрунтував А. Криловський. Дані дослідження хибують на суб'єктивізм і залеж-

ність від релігійних та ідеологічних поглядів авторів. Натомість дослідники ХХ ст., особливо сучасні, виробили концепцію про те, що Ставропігія відіграла помітну роль у регіоні і після переходу до унії. Для цих досліджень характерні нові методологічні засади та спроба переосмислити традиції церковно-історичних шкіл минулого. Обґрунтованими є висновки сучасних науковців, що процес конфесіалізації був тривалим і складним. Зміна конфесії була суто зовнішнім актом, організація зберігала православну обрядовість і після 1708 р. Науковці розглядали це явище у тісному зв'язку з міжнародними відносинами та реформами Йосифа Шумлянського.

Перспективним напрямом подальших студій є порівняльний аналіз доробку української історіографії із зарубіжною, що уможливить з'ясувати нові напрями досліджень, наприклад, трактування наслідків переходу Львівської Ставропігії до унії.

Джерела та література

I. Виписки з архівних документів братства за 1700 – 1714 роки, зроблені невстановленим автором. 1937. – ЦДІАЛ. – Ф. 129. Львівський Ставропігійський інститут. – Оп. 2. – Спр. 809. – 5 арк.

II. Виписки з архівних документів братства за XVII – XVIII ст., зроблені невстановленим автором з “Летописи” Зубрицького та збірників документів (XX ст.). 30-і роки ХХ ст. – ЦДІАЛ. – Ф. 129. – Оп. 2. – Спр. 806. – 22 арк.

III. Виписки невстановленого автора з наукових праць, збірників документів братства, міських актів та ін. з питань прийняття унії і прав українського населення міста. 1935. – ЦДІАЛ. – Ф. 129. – Оп. 2. – Спр. 808. – 18 арк.

1. Біла С. Церковні братства Галичини в дослідженнях Івана Франка / С. Біла // Дрогобицький краєзнавчий збірник. – Дрогобич: Коло, 2005. – Вип. ІХ. – С. 39 – 47.

2. Гошко Т.Д. Магдебурзьке право Центрально-Східної Європи XIII – XVIII ст. в українській та польській історіографії / автореф. дис. ... канд. істор. наук / Т.Д. Гошко. – Львів, 1999. – 19 с.

3. Заикин В. Еп. Иосиф Шумлянский и Ставропигия. Несколько данных для характеристики еп. И. Шумлянского и его столкновения с львовской Ставропигией в 1700 году / В. Заикин. – Львов, 1935. – 16 с.

4. Зубрицкий Д. Летопись Львовскаго Ставропигиального братства / Д. Зубрицкий // Временник Ставропигийского института на год 1926. – Львов, 1925. – С. 95 – 269.

5. Ісасвич Я.Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. / Я. Ісасвич. – К. : Наук. думка, 1966. – 248 с.
6. Капраль М. Історіографія Львівського Успенського братства / М. Капраль // Україна в минулому. – К. – Львів, 1992. – Вип. I. – С. 54 – 71.
7. Капраль М. Національні громади Львова XVI – XVII ст. (соціально-правові взаємини) / М. Капраль. – Львів, 2003. – 440 с.
8. Капраль М. Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст. (Історико-джерелознавчий огляд) / М. Капраль // Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст. : зб. документів. – Львів : Б. в., 1998. – С. 7 – 25.
9. Киричук О. Перехід Львівського Ставропігійного братства під юрисдикцію Св. Апостольського престолу (за архівними матеріалами) / О. Киричук // Берестейська унія (1596 – 1996) : статті й матеріали. – Львів : Логос, 1996. – С. 92 – 95.
10. Киричук О. Перехід Львівського Ставропігійського братства під юрисдикцію Св. Апостольського престолу (за матеріалами ЦДІА України у Львові) / О. Киричук // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні : доп. та повідомл. наук. конф. (4 – 5 квітня 1996 р.). – Львів : ЛНБ, 1996. – С. 95 – 96.
11. Крыловский А. Львовское Ставропигиальное Братство (Опыт церковно-исторического исследования) / А. Крыловский. – К. : Изд. Н.Т. Корчак-Новицкого, 1904. – XII + 314 + 230 с.
12. Лабенский Ф. Русские церкви и братства на предградиях Львовских. Материалы по истории гор. Львова / Ф. Лабенский. – Львов : Ставропигийский институт, 1911. – 37+2 с.
13. Лазорак Б. Огляд маловідомих фактів з історії Кам'янецького Петропавлівського братства у XVIII ст. / Б. Лазорак // Проблеми гуманітарних наук : Наукові записи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / ред. кол. Т. Біленко (головний редактор), Р. Попп, С. Макарчук та ін. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2010. – Випуск двадцять шостий. Історія. – С. 212 – 234.
14. Лазорак Б. Перехід церковних братств Львова до унії у контексті реформи Крилосу єпископом Йосифом (Шумлянським) / Б. Лазорак // Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. – Дрогобич : Посвіт, 2012. – Вип. 3. – С. 54 – 63.
15. Менько В.І. Львівське Успенське братство XVI – XVIII ст. в дослідженнях істориків Львівської наукової школи / В. Менько // Дрогобицький краєзнавчий зб. – Дрогобич, 2008. – Вип. XI – XII. – С. 165 – 179.
16. Орлевич І. Денис Зубрицький: штрихи до портрета історика і громадського діяча / І. Орлевич // Україна: культурна спадщина,

національна свідомість, державність Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С. 281 – 299.

17. Паславський І. Суспільно-культурна діяльність Львівського братства в оцінці української історіографії / І. Паславський // Успенське братство і його роль в українському національно-культурному відродженні : доповіді та повідомлення. – Львів, 1996. – С. 43 – 51.

18. Пилипів І., Стояновська Л. Львівське Успенське братство – захисник православної віри в другій половині XVI і XVII ст. / І. Пилипів, Л. Стояновська // Історія релігій в Україні праці X-ї Міжнародної наукової конференції. – Львів : Логос, 2000. – Книга I. – С. 302 – 305.

19. Правда про унію : док. і матеріали. – 2-ге вид., доповн. – Львів : Каменяр, 1968. – 423 с.

20. Росович В. [Галан Я.О.] Що таке унія / Я.О. Галан. – Львів : Вільна Україна, 1947. – 45 с.

21. Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія XII – XVIII століть: організаційна структура та правовий статус / І. Скочиляс. – Львів : Вид-во УКУ, 2010. – 831 с.

22. Фіголь В. Церковні братства Галицької гр.-кат. Провінції у XVIII ст. / В. Фіголь // Богословія. – 1937. – XV. – С. 91 – 101, 243 – 252 ; 1938. – XVI. – С. 31 – 39, 137 – 157, 215 – 232.

23. Франко І. Дві унії (Образок з історії Русі прикінці XVI віку) / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1985. – Т. 46, кн. 1. – С. 583 – 587.

24. Франко І. До історії церковних братств на Галицькій Русі / І. Франко // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. – 1898. – Т. XXI. – С. 1 – 5.

25. Франко І. Иоанн Вишенский (Новые данные для оценки его литературной и общественной деятельности) / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50 т. / І. Франко. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 27. – С. 318 – 325.

26. Франко І. Йосиф Шумлянський последний православный епископ и его “Метрика” / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 46, кн. 2. – С. 43 – 84.

27. Франко І. Іван Вишенський, його час і письменницька діяльність / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1980. – Т. 28. – С. 260 – 277.

28. Франко І. Йосиф Шумлянський, львівський єпископ 1668 – 1708 рр., і заведення унії в Галичині / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1986. – Т. 47. – С. 143 – 157.

29. Франко І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. / І. Франко // Франко І. Збір. творів : у 50-ти т. / І. Франко. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. 41. – С. 194 – 469.

30. Шараневич И. Иосиф Шумлянський, руский єпископ Львівський от 1667 до 1708 г. / И. Шараневич // Временник Ставропигийского института с месяцесловом на год обыкновенный 1897. – Львов, 1896. – С. 150 – 165.

31. Шустова Ю.Э. Документы Львовского Успенского ставропигийского братства (1586 – 1788). Источниковедческое исследование / Ю.Э. Шустова. – М. : Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 648., ил. – (Россия и Христианский Восток. Библиотека; Вып. 8).

32. Andrusiak M. Józef Szumlański, pierwszy biskup unicki Lwowski (1667 – 1708). Zarys biograficzny / M. Andrusiak. – Lwów : Towarzystwo Naukowe, 1934. – 212 s.

33. Zubrycki D. Kronika miasta Lwowa / D. Zubrycki. – Lwów, 1844. – 496 s.

34. Zubrycki D. Historyczne badania o drukarniach rusko-słowiańskich w Galicyi / D. Zubrycki. – Lwów, 1836. – 90 s.

Била Светлана. Процесс перехода к унии Львовской Ставропигии в украинской историографии. В статье проанализирован научный вклад украинской историографии XIX – начала XX вв. по проблеме перехода к унии Львовского Успенского братства. Показаны основные достижения и тенденции в анализе темы, обнаружены инновационные концепции. Утверждается, что труды исследователей XIX в. страдают односторонностью, ярко выраженным конфессиональным подходом, однако игнорировать их не следует, потому что они содержат значительный фактологический материал.

Ключевые слова: братство, Ставропигия, уния, историография.

Bila Svitlana. The process of transition to the Lviv Stauropegic Union in the Ukrainian historiography. The article analyzes the scientific contribution of the Ukrainian historiography from the 19th to early 20th centuries concerning the problem of transition to the union of the Lviv Uspensky brotherhood. The essential achievements and tendencies are shown in the theme analysis. The innovating concepts are found. It is approved that the scientific works of the researchers of the 20th century suffer from the narrowness and a clearly expressed confessional approach, but we shouldn't ignore them because they contain a significant factual material.

Key words: brotherhood, Stauropegic, Union, historiography.